

DOSES

Del Meu FABLE

QUARTELL

Recopilació i Il·lustracions: Col·legi Públic Santa Anna

PROLEG

La idea de la realització d'este libre, compartida des del primer moment entre l'Ajuntament i l'Escola Santa Anna, ha sigut la de recopilar les nostres xicotetes histories locals, en una edició que perdure en el temps i servisca perquè dites histories no queden en l'oblit,

Moltes vegades son estes xicotetes histories les que en realitat donen un determinat carácter i manera de fer les coses a un poblé, i el caracteritzen i diferencien dels altres,

Agrair la col-laborado i interés de l'Escola Santa Anna perquè esta edició poguera vore la llum, gràcies al treball realitzat durant anys pels mestres, en la recopilació d'histories locals a través deis pares i iaies dels seus alumnes,

L'Ajuntament té la pretensió que este siga el primer volum d'una serie de llibres que reflectisquen que ha sigut i que es Quartell i els seus habitants,

Francisco Huguet Queralt

ALCALDE DE QUARTELL

INDEX

Introducció	5
De vacantes a la mar.....	7
El sabó casóla	8
La banda	9
La bassa	10
La casa deis meus pares.....	11
La columbicultura	12
La matonea del porc	15
Les malifetes de Daniel Godos	17
Les pasques fa uns quants anys	19
Quan jo era xicoteta	20
Records de correr	21
Tots Sanís.....	22
Un día de Pasqua	24
La vida antigament	25
Un record felic	26
La Unió Musical de Quartell	29
José Sebastian Langa	31

INTRODUCCIO

Des de l'escola Santa Anna, en primer lloc, volem agrair-vos a tots i a totes la vostra col·laborado que ha fet possible la recopilado i publicació d'aquestes contalles que familiars i amics ens heu fet arribar.

Ens agrada compartir i donar a conéixer totes aqüestes entranyables histories que recordeu amb tanta estima i que il·lustren als nostres xiquets i xiquetes com era la vida d'abans.

Recordeu que els primers contes, les primeres rondalles, que es conten en cadascuna de les nostres llars son el millor camí per a poder gaudir de la lectura i ens ajuda a descobrir i entendre els nostres arrels.

Volem fer-vos una crida per a continuar omplint aquest recull d'histories personals i familiars i fer d'ell un patrimoni col·lectiu propietat de la nostra comunitat educativa.

En eixe sentit, potser al llegir aqüestes que ací teniu, us vinguen al cap moltes mes. Us emplacem que us poseu mans a Cobra i ens les feu arribar.

Rebeu de bestreta l'agraïment de tots i totes nosaltres, gent menuda i gran, pero amb la mateixa inquietud per saber mes.

DE VACANCES A LA MAR

Hola, sóc Vicen, la mare de Nuria i Vicent. Vaig a contar-vos el que passava quan jo era xicoteta. Quan arribava l'estiu, tota la família es traslladaven a la mar, ja que la meua iaia tenia una casa a la mar d'Almenara, la va fer quan la meua mare encara no s'havia casat.

En aquell temps per a baixar a la mar no era com ara que la gent agafa el seu cotxe i se'n van a passar el dia on volen. La meua iaia quan venia l'estiu llogava una furgoneta i la carregaven amb tot el que necessitarien en la caseta de la mar. Com no hi havia neveres, baixaven gerres que utilitzaven com a neveres i després ja a la mar compraven gel per mantindre el menjar. També baixava gallines perquè teniem galliner en el corral.

Quan ja estava tot preparat pujavem a la furgoneta la iaia, la meua mare, la meua germana i jo, ja que la meua germana menuda no havia nascut encara.

Totes teniem mol tes ganes de baixar a la mar i quan arribavem estava tot el veïnat esperant a la meua família.

Us preguntareu pel meu pare. Ell també baixava, però en bicicleta, ja que com treballava necessitava la bici per a poder desplaçar-se. Com podreu imaginar-se no baixava tots els dies, sols els caps de setmana i algú que altre entre setmana. Després es compra una moto i baixaven tots en ella excepte la iaia i per fi el cotxe que ja es com baixem sempre.

Adoneu-vos quants canvis han passat des de que jo tenia quatre o cinc anys i puc recordar tot el que feiem la meua iaia i tota la meua família per a baixar a la mar.

M'agradaria que valoreu tot el que teniu ara de bo els xiquets i xiquetes d'avui en dia.

EL SABÓ CASOLÀ

Sóc la mare d'Anna Eli i us vaig a contar com es feia el sabó abans. Açò si el feu alguna vegada ho teniu que fer amb algún adult ja siga la vostra mare o iaia, perquè els productes que s'utilitzen son perillosos i s'ha de gastar el foc.

Per a fer sabó utilitzavem aigua, sosa caustica i oli gastat, es a dir, l'oli que ja havíem utilitzat per a cuinar. Les eines que necessitavem eren: un poal per remullar la sosa caustica, un bastó per a menejar, un perol per a posar els ingredients i un motle per a posar el sabó líquid.

Ho feiem de la següent manera: agafavem el poal i posavem dins la sosa caustica a remulla en aigua, quan la mésela estava prou desfeta es posava en un perol al foc. Quan bullía afegiem l'oli i amb el bastó ho menejavem fins que espesara. A continuació abocavem la barretja en el motle i es deixava gelar fins que es feia dur el sabó.

Quan el sabó havia endurit, el tallavem a peces i ja estava a punt per a utilitzar per tal de llavar la roba.

Fer sabó casóla tenia les seues avantatges, com la d'aprofitar l'oli gastat a la cuina, la de que era mes barat i que, com mol tes al tres coses, era mes bo que el de compra.

LA BANDA

Sóc Manuel "el Trento", pare de Maria Ayala. Esta xicoteta historia que us vaig a contar m'ha passat gracies a la meua filia.

Els meus pares volien que estudiara música quan era xicotet perquè ma mare es molt aficionada a l'opera i a la sarsuela, les té totes i mon pare abans de casar-se era cantant d'una orquestra anomenada "Dols" i un altra "Iris". I la meua sogra també té familiars en el mon de la música.

Quan jo era xicotet anava a solfa al tio Paco, que molts de vosaltres coneixeu i Vicent Sebastia, un dels millors saxos de la contornada em digué si volia aprendre a tocar, pero jo no tenia clar que es el que volia fer.

Ara entra Maria en aquesta historia, començà a anar a piano i les professores em digueren que era convenient que li comprara un, aleshores jo vaig pensar: "un piano!, vaig a estudiar jo també per si li'l compre i després no vol tocar". Així es com em vaig matricular a l'escola de música de Quartell.

Prou m'ha costat agarrar-me al fil de tots els xiquets que comencen ja que al no tindre cursos d'adults, vaig tindre que compartir classes amb ells. Estic molt agraït a tots els xiquets per aguantar-me i no deixar-me de costat. Gracies al tio Paco que s'alegra molt per tornar amb ell, a Quique per soportar-me quan done classes d'instrument, a Miguel per deixar-me entrar a la banda jovenívola, gracies a vosaltres avui puc formar part de la banda de Quartell, una de les mes antigües del País Valencia. Es la segona, ho sabeu?.

El dia que vaig entrar en la banda gran, estava tota la meua familia i alguns amics i va ser molt emotiu per a tots.

Avui estic molt content que a Maria li agrade la música i toque la flauta travessera.

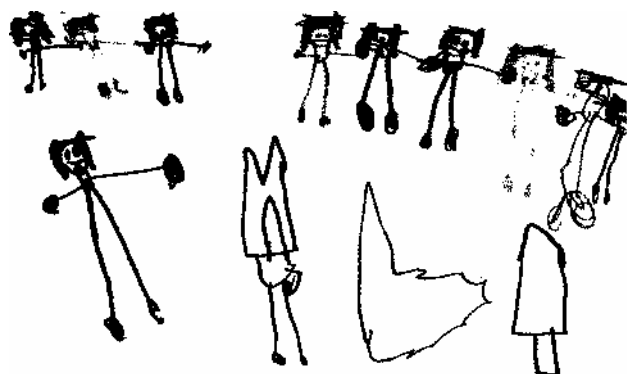
LA BASSA

Sóc la mare de Curro i Pepe. Fa uns anys tota la part nova del poblé, com l'avinguda i els carrers de baix eren horts de tarongers i parcel·les per a hortalisses. Tots aquestos cultius es regaven amb aigua de la Font.

Per emmagatzemar aigua per a poder regar hi havia una bassa molt gran. La meua família va comprar un solar al terreny on estava la bassa i ahí es on vivim avui nosaltres ja que construïrem la nostra casa sobre el pis de morter de la bassa.

Al nostre corral encara están les parets de molt de grossor i per on entrava l'aigua que era una pedra negra amb un forat amb un tap de fusta que la vam donar a l'Ajuntament i avui es troba en un jardí municipal.

Davant hi havia un dels magatzems mes antics de la comarca per a la manipulació de la taronja. Avui son uns adossats i ais baixos hi ha comerços com la farmacia, un tot a cent...

Claudia Merce Inf. 3 anys

LA CASA DELS MEUS PARES

Sóc la mare de M^a Fe i Alba i vaig a contar-vos quan jo era xicoteta.

Som quatre germans, dos xiques i dos xics. Els xics son bessons, la meua mare ens tingué molt seguidets. El meu pare tenia molta afició als animals i va decidir comprar una vaca per a tindre llet per a tots nosaltres, pero resulta ser que d'una vaca que tenia comença i compra un bou i mes vaques, fins que s'ajunta un montó. Aleshores posa una vaquería ja que en el poblé no hi havia.

Sempre teniem la casa plena de xiquets per a veure els animalets. Com teniem ja tanta llet, la meua mare va decidir posar-la a la venda i venia molta gent a comprar-ne. Fins i tot havia d'anar a Quart, el poblé del costat, a vendre'n. De vegades, la meua germana i jo anavem a ajudar-li.

Després d'uns anys varen prohibir la venda ambulat i el meu pare va decidir vendré ja totes les vaques, pero es tanta l'afició que en casa dels meus pares tenen als animals que continúen tenint gossos, gats, fins un cavall.

Les meues filies gaudeixen molt anant allí ja que nosaltres al viure en un pís no podem tindre animals. Després de que elles no paraven de que volien una gosseta, ens varem fer l'anim de tindre'n una, pero al final calgué que la dugueren a casa dels meus pares ja que rossegava tot. Ens hem hagut de conformar amb un "periquito" i un peix. El meu home, Salva, es aficionat als coloms i quan vé del treball es passa una estona volant-los.

Ara si que no queda ninguna vaquería al poblé i el meu pare encara la troba a faltar.

LA COLOMBICULTURA

Hola, sóc José, pero tots em diuen pel nom de “Vaquero”, el pare de Josep o “Vaqueret”. Vaig a parlar-vos d'un esport que es una afició molt bonica i crec que en la vida la deixaria, és la “Colombicultura”. Esta molt relacionada amb tota classe de gent, menuts i grans.

Sóc colombaire des dels dotze, he criat molts coloms a casa on faig parelles a principi d'any per a traure coloms i després ensenyar-los al teu colomer a anar darrere de la coloma per a després competir en proves i passar dies *darrere* d'ells, cuidant-los i arplegant-los perquè si pot ser dormen tots els dies a casa al colomer.

Es bonica aquesta afició i esport ja que els colombares es donen uns als altres els coloms i els pinten cadascu de colors diferents per a distingir quin es de qui, principalment quan tens un colom que nosaltres diem “bo”, el portem a pobles per a competir, primer a nivell provincial i després de comunitat i al final nacional on hi ha coloms de tot el país.

Jo vaig tindre un colom, que li deien “Sprinter”, era molt bo, va passar les fases comarcal, provincial i la de la comunitat. Al final, el vaig portar al campionat nacional, on un colombaire que es pree desitja dur el seu colom. Començà amb ana bona posició a la prova i el dia de la final, a Beniarjó, es va pegar un colp amb el cable d'una antena i es va quedar cec. Jo vaig plorar perquè el volia molt, el vaig criar des de menut. Després, he tingut altres coloms i també els he estimat, pero arribar al concurs nacional es el somni de qualsevol colombaire.

LA COLOMBICULTURA

Haig de dir també, que el colom, des que naix fins que es adult, va darrere de la coloma. Tot el que el rodeja, des de cables d'alta tensió, depredadors com falcons, agüiles, rates, raboses, gats..., tots son enemics i jo crec que es per aixó, que els estimes i tens mes cura d'ells.

M'agradaria que saberen que ser colomaire quasi es una adicció, ja que, moltes voltes t'oblides de tot, t'aïlles de tot el que et rodeja. També, té moltes coses bones; ens coneixem tots: xiquets i majors, passen molt bones vesprades en companyia d'aquests animals, tenim cura d'ells diariament i discrepen amb la companyia d'altres colombaires.

Aquesta afició es un poc dura per als joves perquè moltes voltes el primer colom que tens, pot patir un accident i matar-se. Pero, jo aconselle els jóvens que aixó s'ha de superar i que han de lluitar per a traure al tres coloms bons. Així, mai acabara aquest esport tan bonic per a la gent i pel cel que s'ompli de tants i tants colors pintats en aquests animáis que tant estimen i ais que posem eixos noms tan peculiars i que hem d'inventar-se.

Els noms d'alguns coloms que mes he estimat son:
"Relicario", "Mil y una noches", "Max I", "Max II",
"Legionario", "Xolec" i com no, el que mes satisfaccions m'ha donat "Sprinter".

LA MATANZA DEL PORC

Sóc la iaia de Vicent Guillem i vaig a contar-vos la meua experiència sobre la matança del porc que he viscut en els meus anys de joventut.

Ma mare es desplaçava un dia a Valencia per a poder comprar totes les espècies que es necessitaven per a la matança. Aquesta tenia lloc cap al mes de Gener. Un dia qualsevol d'eixe mes venien les meues ties i alguna veïna i ajudaven a ma mare a bullir Tarros, pelar les cebes i bollir-les. Tot això, per a poder anar fent les botifarres, ja que tot tenia que estar fred.

A l'endemà, sobre les tres de la vesprada, venia el carnisser i la seua dona. Treien el porc i el sacrificaven. La dona es posava un davantal i un mocador blanc al cap mentre ajudava al carnisser a manejar la sang per a que no es cuallara i així poder aprofitar-la per a fer les botifarres.

Una vegada el porc estava mort, el carnisser agafava timó, que es un herba aromàtica de la muntanya, i amb ell soflamava tot el porc per a llevar-li tots els pèls. Després, amb aigua calenta i un raspall fort de pues el netejava be.

A continuació, començava a obrir-lo per a traure tot el de dins: el llomello, la panceta, la cansalada, els pernils...De vegades, deixaven un o dos pernils per a fer les llonganisses i poder tindre magre.

Quan el porc ja estava tot partit, el carnisser i la seua dona se n'anaven a casa. A l'endemà, de matí, tornaven i amb una maquina trituraven tot el magre per a fer les llonganisses i també, tot el que s'havia de ficar a les botifarres. La maquina no era elèctrica i es necessitaven dues persones per a poder fer-la funcionar. Una persona anava posant el magre i l'altra feia girar una maneta.

Després de tindre tot triturat anaven col·locant-ho en uns grans recipients, cossis. Necessitavem molts; un per a

Les botifarres d'arros, altre, per a les de carn, un tercer, per a les de ceba. Altre recipient, era per a les llonganisses, altre per a posar la sobrassada. A la fi, allo, pareixia... no sé com explicar-ho ! i tot amb cinc o sis dones per allí, sense parar.

A continuació, adobaven tot i tenien els budells ja nets. Anaven col·locant-los en una maquina (també, era cassolana) feta de fusta, amb un forat al mig i una roda. Posaven un objecte dins del forat que era semblant a un embut. Per baix, era mes estret i tenia la forma allargada de les llonganisses. Amb al tres "embuts" mes xicotets anaven fent-ho a ma. Els pernils els rentaven amb llima i els col·locaven coberts de sal. Cada dos dies els canviaven la sal i així estaven un mes o dos. Després, els traïen de la sal i els posaven en un saquet que tenien amb uns foradets i els deixaven a l'aire per a que s'assecaren.

Be, una volta fets els embotits i els pernils havien de passar dos dies mes per a poder fer el «fregit». Aixó, consistia en fregir tot el magre que deixaven, el llomello i les botifarres de ceba i carn; perquè les d'arros es posaven amb oli sense fregir. Ma mare es passava tot el matí amb l'esmentat "fregit". He de dir que les botifarres de ceba havien d'estar molt ben seques. Aleshores, les xafaven i les fregien. A continuació, les ficaven en gerres, ja preparades, cobertes d'oli i estaven... riquíssimes!

No es perdía res del porc. Tot s'aprofitava fins i tot, els ossos, absolutament tot. Estaven una setmana per a arreglar-ho tot i un any per a criar el porc, amb totes les sobres de menjar que hi ha a les cases i un poc de pinso que compraven.

Dolores Soriano

LES MALIFETES DE DANIEL GODOS

Daniel Godos era el meu besoncle, jo ja l'he conegut a d'ell de major, pero les seues malifetes s'han sentit molt en tot el poblé de Quartell. Avui vaig intentar contar-vos algunes a través de la memoria del seu fill Daniel Godos i de ma mare Amàlia Godos.

JA LI HO DEIA JO

Daniel estava un poc preocupat perquè es va trencar la camisa jugant i tenia por que sa mare el renyira. En aplegar a casa li diu sa mare:

- Daniel, puja a la pallissa i baixa'm una garba de llenya.
- No mare que si puge m'esgarraré la camisa.
- No home, per baixar una garba de llenya no te ('esgarraras.

Així varíes vegades fins que Daniel accepta i puja a la pallissa. Encara no estava dalt, Daniel cridant diu:

- Mare, veu com ja li ho deia jo!, ja m'he esgarrat la camisa!

ALS BOUS JO TAMBÉ VAIG

El pare de Daniel se n'anava als bous a Valencia amb el tio Buxardo, els dos amics ma a ma. En aixó que el pare de Daniel el crida i li diu:

- Daniel, me'n vaig a Valencia als bous, vés a l'hort i fes el que t'he manat.

Daniel tenia feina per a dos dies en eixe hort.

Buxardo i el pare agafen el tren i a Valencia a veure la correguda de bous.

No se sap si abans d'entrar a la plaça o entrant en ella, el pare de Daniel i Daniel que es troben cara a cara.

El pare li diu tot enfadat:

- Xe, tu que fas ací en lloc d'estar treballant al camp?

Tot tranquil li contesta Daniel:

Pare, no m'has dit que quan acabe aixó que faig.

- L'ANUNCI DEL SOTERRAMENT

La mare de Daniel, Amalia, va renyir-lo perquè es va enfadar amb ell. Daniel tot enfurrunyat va eixir de casa i va anar per totes les cases del poblé anunciant el soterrament de sa mare. Les dones que el sentien deien:

- No pot ser, si fa un moment estava al forn!
- Com ha sigut aixó?

Pero Daniel continuava a la següent casa:

- Dema a les dotze soterrament d'Amalia.

Be i així estaríem mes temps contant i contant, pero no vull fer-me pesada. Només donar-li les gracies a ma mare i mon pare per fer memoria i al fill de Daniel per recordarlo i no deixar que ens oblidem de les famoses malifetes de Daniel Godos Lleida.

Noelia Chórela Rubio Inf. 5 anys

LES PASQÜES FA UNS QUANTS ANYS

Sóc Mari Tere Jiménez, la mare de Pau, Miriam, Ángel i José M- i vull contar-vos com eren les pasques quan jo era joveneta ja que eren molt diferents a les d'ara. En aquells temps el d'abans feiem les pastes: rossegons, cors, coco i platanets, es feien a casa i després els portavem al forn. Preparavem el berenar, les pastes, els cacauets, avellanes i ametles que eren els postres.

El primer deis dies a l'eixir del poblé, el xic al que li agradava una xica li agarrava el "bolso" i no li'l tornava fins l'hora de berenar. Pujavem a la muntanya de la Creu i a la Caseta del Retor, al coronar ens tornaven el "bolso" per a donar-los el berenar. També portavem un "tu i jo" que es componia d'un mantel i dues tovallolletes.

A l'endema o segon día els pares ens deixavem anar al Puvichol de paella, si venien els pares d'una amiga meua i els iaies meus. Anavem en carro amb l'aca i la paella i tot el necessari per fer-la. Després ens seiem en rogle i jugavem a "la tia carabassera", "veo, veo" i "a la meua dreta" joc que consistia en canviar-se de lloc per tal de seure al costat del que anomenava.

Al *tercer* dia anavem a jugar a la corda o al rogle.

El dia de Sant Vicent anavem al Ferreret, que es una muntanya xicoteta amb un gran prat, allí acudien els xics tot l'any per jugar al fútbol ja que no hi havia poliesportius. Jugavem al "mocadoret" que consistia en posar-nos en cercle les parelles, el xic darrere i la xica davant. Quan una xica es posava davant d'un altra i li espentava, aquesta tenia que eixir a correr i el xic li passava el mocador a l'altre xic que tenia les mans per darrere.

Mes tard veniem de la muntanya i ens juntavem a la plaga de l'església totes les colles de joves, jugavem a la comba i al carro, rodant la font que estava al mig, que ara esta a l'entrada del poblé. A l'endema soterravem la sardina.

QUAN JO ERA XICOTETA

Quan la mare de Claudia era xicoteta no hi havia tants joguets com teniu ara.

Passavem mes temps jugant al carrer i en el horts.

Les séquies eren les cases.

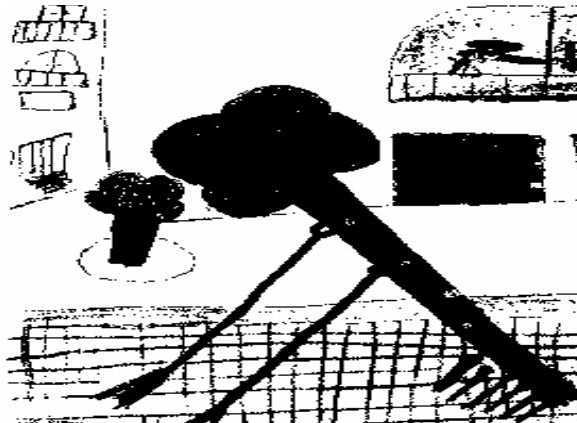
Els caixons de taronges de fusta els utilitzavem d'armaris.

Les flors, l'herba i el fang eren el menjar.

El trébol "la vinagreta", l'arreplegavem i feiem la forma dels llits.

Els bitllets que teníem eren els papers del magatzem.

Totes les vesprades després dels deures eixíem tots els amics i les amigues a jugar fora de casa. Es jugava a pillar, a l'amagatall, a la gallineta cega, a la goma, a la comba, al béisbol amb un pal i pilota, a les boletes i al sambori.

RECORDS DE CARRER

Sóc Victoria Martín, mare d'Isabel, Viqui i Carme. Vull contar-vos com era la vida en la meua infantesa i en el meu carrer quan jo era menuda.

Hui, en la actualitat veig les coses com son i me n'adone dels canvis ocorreguts en el nostre poblé. Per exemple, quan jo tenia deu anys vivia al carrer Joaquim Berenguer, en una casa amb dues plantes. Mon pare fou llaurador i anava a collir, alló que feien la majoria: melons, dacsas, cacauets, moniatos... Una vegada havia replegada la collita l'emmagatzenava en ma casa i ma mare feia conserves de tot tipus. Cada día, quan tornava de l'escola, trobava a ma mare en el corral, amb una cosina, fent conserva de tomata, codony o confitant fruita.

Al mateix carrer hi havia una vaquería i la gent que anava allí tots els dies a per llet i per replegarla, portava un pot metal·lic. De vegades, es buscava la llet de bon matí i també per la nit. Quan l'amo tenia un jónec, el deixava eixir al carrer per tal que els xiquets pogueren jugar amb ell.

També havia al final del carrer un forn i aixó feia que el carrer fora molt animat. En aquell temps quasi totes les dones portaven al forn per a coure: pastes, dolços, arrós al forn... Sobretot quan era Pasqua o Nadals les dones feien pastissos de moniato o "cabello de ángel".

Hui quan arriben aquestes festes la gent no va a coure al forn doncs compren els dolços en el supermercat o a les botigues i a mes a mes a les cases tenim de tot: conserves, llet, pastes...que comprem.

TOTS SANTS

DIA 1 DE NOVEMBRE

El dia de Tots Sants, una festa religiosa on es celebra els sants dels morts.

La forma de celebrar la festa era anar a missa de forma obligatoria pel matí i per la vesprada anavem a visitar els cementeris dels cinc pobles de les Valls. En el cementeri els familiars van a arreglar els nínxols amb flors i passegen una estona com si feren visita als difunts. Abans era costum que el retor i els escolans anaren al cementeri a cantar responsos, aixó era cantar a cada nínxol una cançó de difunts. Per eixes cançons els familiars que demanaven que les cantaren als seus difunts, tenien que pagar 50 céntims de pesseta per cada cançó de difunts, aproximadament.

DÍA 2 DE NOVEMBRE

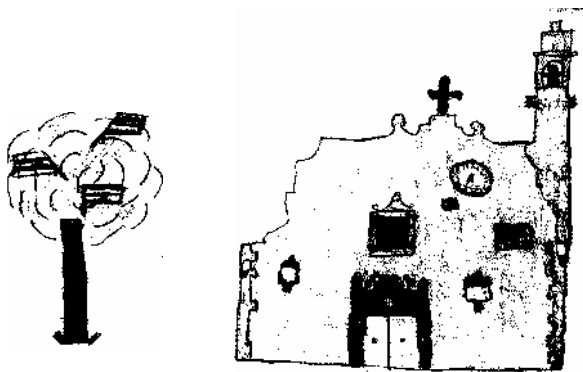
El dia d'animes, una celebració només per als difunts. Els llauradors s'alçaven a les sis del matí per anar a missa i d'allí se n'anaven a treballar.

A les onze feien un altra missa d'animes per a la gent que es quedava al poblé (vells, dones, xiquets...). En la missa es resava el rosari. També era costum, com a mostra de celebració, mantindre els ciris encesos durant tot el dia i tota la nit fins que es consumia el ciri. Aquestos ciris representaven a les animes del purgatori. En moltes cases es resava el rosari. Una cançó típica de cantar en missa d'animes era:

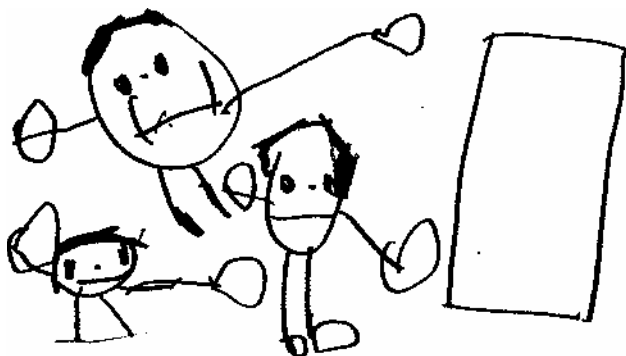
"POR LAS POBRECITAS ALMAS"

Por las pobrecitas almas todos debemos rogar
que Dios las saque de pena y las lleve a descansar.
Allí tienes a tus padres, madres, hermanos y abuelos.
conocidos y compadres, amigos y bisabuelos"

Contat pel iaio de Neus i Vicent Chenoll.

Carles Beltran

Ferran
Ferrer
Int. 3
anys

UN DÍA DE PASQUA DE 1945

Hola, sóc el iaio d'Anabel i us vaig a contar un dia especial per a mi.

Tot va comentar un dia de Pasqua quan per la vesprada ens juntavem a L'era els amics i les amigues per a berenar. Vam proposar anar el dia de Sant Francesc a Sant Esperit ja que erem molts els que no havíem anat mai. En aquells temps no hi havia els mitjans de que disposem ara, així es que varem estar tots els diumenges parlant del viatge fins que va arribar el gran dia i ens vam posar en marxa.

El mitja de transport va ser el carro del iaio Quico, vam anar uns quants amics, la meua núvia, la seua germana Conxa. El carro portava els trastos i nosaltres anavem caminant o amb bicicleta.

Va resultar que el dia que tant havíem esperat va eixir nuvolat i queien algunes gotetes, pero aixó no va ser impediment per a fer el nostre viatge. Per cert, que en el trajécte s'ho vam passar molt be ja que jo no havia anat mai a Sant Esperit.

Quan vam arribar ens vam posar a esmorzar i a preparar les coses per a fer la paella. Encara que estava nuvolat no plovia, pero vam preparar un toldo per si de cas, com així va ser i ens va caure una gotera en la paella mateixa, pero no va ser obstacle per a que la paella s'acabara de fer, el que va passar es que va ser arrós amb caldo, pero igual ens el vam menjar.

Al tornar a casa vam passar per Sagunt i allí ens vam juntar amb altres colles que també anaven per allí i tots junts vam fer la tornada a casa. I així es com va passar un dia que sempre he recordat.

LA VIDA ANTIGAMENT

Les cases antigament eren de planta baixa, pero tenien una andana. Eren molt grans perquè entraven el carro dins de casa. Tenien corral i en quasi totes hi havia animals. Les portes de les cases eren de fusta, molt antigües, amplies i altes. El pis de les cases era de terra i pedra i les parets de pedrès. A les cases no hi havia televisió, ni rentadora, ni nevera. Les cuines eren molt grans i en uns armaris molt grans que eren els rebosts on es guardava el menjar. Abans de tindre el gas buta per a fer els menjar es cuinava amb el foc de llenya. A les cases que no tenien llum eléctrica, necessitaven ciris.

La manera de vestir era ben diferent també. Les dones portaven faldes i vestits llargs. Normalment sempre vestien amb colors obscurs. No tenien tanta roba com tenim ara i ficaven molts pedaços per tal d'arreglar els forats. Els homes duien pantalons i camises o bruses i faixa a la cintura.

Sofia 1A

Sofía Marzal Infa. 5 anys

UN RECORD FELIÇ

Sóc la mare de Gema i de María Pérez i vaig a contar-vos com va ser la meua vida quan tenia la vostra edat ja que era un poc diferent.

Mon pare tenia vaques al corral de ma casa i sempre estava plena de gent ja que les vaques es munyien pel matí i per la vesprada i la llet es venia les dos vegades.

Jo sempre tenia interés d'aprendre a servir la llet i les primeres vegades com la mesura del litre era es treta i les lleteres també, la ma em tremolava i em queia, pero quan vaig aprendre sols volia servir-la jo.

Jo tenia deu o dotze anys i moltes dones per comoditat o malaltia no podien venir, així es que anava jo a les seues cases per la vesprada. Portava sis o set lleteres a les mans i anava pel poble a repartir. Quan algú em veia pel carrer comentava: "la Lleterera" i jo estava molt contenta, pero al mateix temps en tenia que deixar de jugar amb les amigues. Quan eren festes, pasqua o nadal, ma mare anava per mi per a que així jo puguera anar a passejar.

No us podeu imaginar que bonic era eixir al corral i vore'l ple d'animals. Abans molts tenien a les seues cases conills, gallines, pero vaques en aquell moment hi havia quatre.

Quan paria una vaca era molt emocionant. Jo quan era xicoteta no eixia a vore'l, pero després quan vaig estar en un vaig estar tremolant-me una bona estona. Quan es posava la vaca de part i ja se li veien les potes

Mon pare i el meu germa li les nugaven amb una corda i estiraven per ajudar a la vaca a que isquera el vedell. Tot seguit quan ja havia nascut, mon pare el netejava i de seguida el tapaven per a donar-li calor.

A l'hora tan sols d'haver nascut, ja intentava alçar-se encara que queia moltes vegades fins que s'equilibrava i ja es mantenia dempeus. A l'endema ja pegava bots.

Quan jo els deia a les meues amigues que tenia un vedell nou, de seguida les portava per a que el *veren*. El mes bonic era quan mamava, ja que mon pare munyia la vaca, posaven la llet en un poal i li la donaven al vedell, pero per tal que mamara mon pare li posava el dit índex de la ma i li'l prenia com si fos un biberó. Eixa llet tan sols era bona per al vedell ja que estava molt groga, s'anomenava calostre i quan ja estava mes blanca feiem brull. Encara me'n recordé que me'l menjava amb sucre i esperava a l'altre part per tal de tornar a menjar-ne.

Mon pare treballava molt ja que tots els dies després de munyir les vaques els donava de menjar i beure i els arreglava el corral. Quasi tots els dies se li feien les onze de la nit sopant i a l'endema després de munyir pel matí esmorzava, agafava el carro i el cavall i se n'anava al camp a per herba. Quan tornava, el meu germa li ajudava a entrar-la i de vegades jo també, pero aixó a mi no m'agradava ja que després em picava tot. Ma mare sempre estava netejant per tal que la casa no olorara a vaca.

Quan jo eixia ahí i algú em deia: "ai, quina olor a vaca!", no em sentia bé, ja que per a aixes coses era molt maniàtica.

Després al pas dels anys, la gent es va fer còmoda i van deixar de venir a per la llet i la compraven a la botiga en botella. Vam comentar també alguns problemes de malalties i *recorde* que arribaren a morir dos vaques. La llet es quedava per *vendre* i ma mare va decidir *vendre* les vaques.

El dia que se les van emportar va ser espantos. Mon pare seriós, el meu germà també i ma mare i jo plorant tot el dia. Passarem uns dies fatal, de tenir sempre la casa plena vam passar a estar sols. El corral buit sense animals, ens faltava alguna cosa.

Els primers dies que ma mare comprava llet, la trobavem rara fins que ens vam fer a la idea.

Avui tinc un record molt bonic i estic molt contenta de poder contar-ho a tots vosaltres i en especial a les meues filies.

Sergio Muñoz Marco 2n

LA UNIÓN MUSICAL DE QUARTELL

A partir de la Guerra Civil Espanyola, anys de la postguerra, hi havia molts problemes per el desenrotllament de la música.

En aquells temps, un senyor que vivia a Faura, ja major i que havia sigut músic professional, es va oferir a Quartell per realitzar classes de música. Va ser una de les primeres claus per recomendar la música.

Molts xics començarem amb aquest senyor; *recorde* que el primer que va entrar a la música, va ser Enrique Giménez "El Rullo". Poc temps després vam ser altres 3 mes: Vicente Sebastian, Juan Vilar i Francisco Pérez (jo mateix), la qual cosa mai oblidaré.

Els components de la Música eren:

- Director: Vicente Bonet.
- Clarinets: Joaquín Diego, Vicente Ribelles, Vicente Giménez i Joaquín Giménez "Jogim".
- Requinto: Pedro Vilanova.
- Flauta: Juan Dónate i Francisco Romereig.
- Saxo: Juan Vilar i Remigio Sanchis.
- Bombardino: Vicente Ribelles "Pira" i Francisco Pérez.
- Trompes: Ramón el Rabalero i José Vilar.
- Trompetes: José Ribelles, el tio Paneses, Joaquín Vilanova i Peregrín Ribelles.
- Trombons: José Pérez "Escolastic", Francisco Giménez «L'Estanquer», Vicente Los Santos «L'Arnau» i José Mingarro.
- Baix: Julio Cayo, Ramón Diego i Antonio Giménez «El Palut».
- Bateria: Francisco Marqués, Francisco Navarro i José Forner, es en esta época, l'únic supervivent.

La Banda de Música ja tenia un Director, D. Antonio *Cabeza*, molt volgut per tots pel seu interès i col.laboració perquè la Música fora cada vegada mes important; baix la seua direcció ingressaren molts educandos, com Eleuterio "Palomo", Paco Salt, José Sebastián, Juan Igual, Pascual Queralt i molts mes. En finalitzar la direcció de D. Antonio *Cabeza*, si mal no recordé, ja vingué D. Enrique Andreu.

HISTORIA DE LA UNIÓN MUSICAL DE QUARTELL

- Director: Vicente Bonet Beltrán.
- Mestre de solfeig: Francisco Pérez.

L'any 1942 ingressaren com musics 4 educandos, els quals eren: Francisco Salt Chordá, Juan Igual Urda, Eleuterio Sanchis Rodenas i José Sebastián Langa.

Aquest any la Banda acudí a Molina de Aragón (Guadalajara) i Arcos de Jalón (Soria). També actuarem a les Falles de Valencia. El viatge a Molina el realitzavem en tren fins Monreal del Campo (Teruel) i des d'aquest poblé fins Molina en autobús. El viatge per anar a Arcos, tren, a Calatayud, feiem transbord.

Des de Molina anavem a tocar a pobles com El Pobo, Campillo de Dueñas i El Pedregal.

Entre 1944-1948 dirigía el Director D. Antonio Cabezas Borrego; des de 1948 fins 1958, D. Enrique Andreu Romero. Després estigué D. Mariano García 2 anys. A continuació es va fer càrrec de la Banda D. Francisco Sebastián Langa. Durant la seua direcció compongué les obres. Frustración, Silvia i Patricia; a mes els pasdobles Paquito, El Mansegar i De Quartell a Molina. Quan faltà ( ), el nou Director va ser D. Seguí, el qual exercí durant 2 anys.

JOSÉ SEBASTIAN LANGA

Després de llicenciar-me de la mili, vaig marxar per fer una "tournee" amb el Circo Americano, per Andalusia, el Nord d'Àfrica (Tànger i Tetuan), Ceuta, Melilla i Castella- La Manxa (Cuenca, Ciudad Real i Albacete). El meu germa Vicente actúa, amb el mateix Circo, per la ruta del Nord d'Espanya.

L'any 1943 havíem constituït una orquestra el meu germa Vicente i jo, els germans Francisco i Joaquín Pérez Godos i Miguel Jiménez Perpinya. Actuavem a les festes de Casa Blanca, al mes d'agost. També i per Cap d'Any actuarem, alguns anys, a Sagunt, Valencia i Orpesa.

Feiem ball a Benifairó de Les Valls, al casino, i en Quart de Les Valls, diumenges alterns. A Faura actuarem durant les festes patronals.

En Molina de Aragón amenitzavem el ball vermut de migdia; per la nit i en el casino "La Amistad" ball. A Benavites també actuarem en balls.

A l'any 1958 ampliarem l'orquestra a set components: Vicente i José Sebastian Langa, Francisco i Joaquín Pérez Godos, Miguel Ángel Diana, Julián Piquer i Ramón Galindo.